

Jungmannova cena 2017

Vznešené Múzy! i vy, milí přátelé, drazí milovníci překladu, vážené kolegyně, vážení kolegové, dámy a pánové,

když jsem uvažoval nad tím, jak nakousnout dnešní překladatelskou chvalořeč, ale zase moc nenakusovat, protože rozdávat vyznamenaným kolegům pochutinu už nakousnutou by bylo velmi nevkusné, neboli jak říkáme my estéti, dobrý vkus do cizího koláče neexistuje, a taky jak zabránit tomu (jsem uvažoval), abych samým nakusováním neudělal hned ze svého projevu tak nestravitelný žvanec, že byste už vůbec neměli chuť ho trávit (já nakousnu, vy trávíte: tomu se za starých časů říkalo dělba práce!) – zkrátka napadlo mě začít takovým zdánlivě omšelým obratem, že čas letí. Což se dá snadno pochopit tak, že je rok zase ten tam, a my zase ti tu. Jenže mě hned zavalilo množství závažných filosofických otázek: „ten tam“ a „ti tu“? To je co? Jak tomu rozumět? A nedej Bože, jak to přeložit? A když „čas letí“, vyplývá z toho také, že „čas létá“? Nebo že si jednou přiletí, jindy nepřiletí, zkrátka tyhle naše vidy a slechy! Nemluvě o tom, že se s časem stane ob-čas něco divného, a není vidu ani slechu. Totiž: ob-den, ob-týden, tomu bych rozuměl, ale ob-čas? Co může být ob-čas, a kdy to vlastně je? Jaký čas je mezi časem a časem? Prý „nějaký čas“. Kde není čas ani čas, „nějaký čas“ prý pořád je: vás ta nejistota neděsí? Ob-prostor a ob-čas. Červí díry! Alternativní vesmír! Šílené! A český jazyk na to přišel! To jsem si už připadal jak zdomácnělý Gogol, a řekl jsem si, že určitě přijmete s úlevou a povděkem, když se tenhle neposedný čas na chvilku přibrzdí a stane se z něho taková malá ochutnávka věčnosti; hlavně když vám nerozdám papíry a nebudu vás nutit, abyste všechno, co jsem zrovna řekl, opravdu přeložili do svého spřáteleného jazyka.

S radostí vám tedy zvěstuji a pravím (pra-vím, jak by řekl náš kolega Vratislav Slezák, to přece značí „vím jako první“, „vím dřív než vy“... což je náhodou úplně přesné...), že čas, létaje, sice letěl, chvílemi dokonce poletoval, ale neodletěl, a že také letos od jara naše rada nejstarších a dál stárnoucích za pomoci mnoha vzácných a nedocenitelných externích spolupracovníků usilovně zkoumala překlady, kterými jste vy překladatelé obdařili naši literaturu v roce minulém. (Obdařili: to museli někoho vynechat...) Dnes je v každém případě spolehlivě ten den, kdy vás seznámíme s výsledky letošní soutěže o Jungmannovu cenu za překlad a vyhlásíme její laureáty. A ujistuji vás, že ten můj manýristický úvod na konci s největší pravděpodobností pochopíte.

Porota pracovala tentokrát ve složení Zdeněk Beran, Jarmila Emmerová, Dagmar Hartlová, Marie Zábranová a Jan Zelenka, předsedal jsem jí opět já, občanským jménem Václav Jamek: po dnešku snad už konečně uznáte, že to přeháním. Do soutěže bylo letos zasláno 61 titulů s po-

vinným vročením 2016, což je o osmnáct méně než ve vydatném roce minulém, ale odpovídá to běžnému průměru ostatních let.

V soutěži hodnotíme překlady děl krásné literatury, tedy poezie, narativní prózy a z esejistické tvorby takovou, která v sobě zahrnuje také výrazné parametry estetické. Nezabýváme se tedy překlady literatury společenskovědní a naukové vůbec – ty kladou na překladatele výrazně odlišné požadavky a nemohly by být hodnoceny podle stejných kritérií. Léta upozorňujeme na to, že by si tyto překlady, mnohdy mimořádně obtížné a závažné, zasloužily svou vlastní cenu, ale zatím se nenašel gestor takové ceny, vyžadující finanční zajištění a odborné zázemí, jež Obec překladatelů už není schopna sama poskytnout. V letošní zásilce jsme objevili jedno dílo, které se našim kritériím takto vymykalo, proto je jenom s uznáním zmiňujeme: je to kronika pražského židovského autora ze 16. století Davida Ganse *Ratolest Davidova*, vydaná nakladatelstvím Academia v překladu Jiřiny Šedinové. Jeví se nám spíš jako důležitý historický dokument, a její estetické kvality jako podružné.

Jako obvykle připomenou ještě další podmínky soutěže, které platí i pro následující ročník: Překlady může do soutěže přihlásit kdokoli od nakladatele přes nadšeného čtenáře až po překladatele samého, a to do 15. února příslušného kalendářního roku (příště tedy do 15. února 2018), a to jen takové, které mají vročení kalendářního roku předchozího (příště tedy 2017). Porota je oprávněna, ale nikoli povinna přijímat knihy do soutěže i dodatečně. Sejde-li se ve stejném ročníku více překladů téhož překladatele, porota ponechává v soutěži jen jeden překlad, a to vždy takový, který podle jejího úsudku vyznívá nejvíce v překladatelův prospěch, a to jak z hlediska jazykové náročnosti, tak i umělecké hodnoty předkládaného díla.

Porota shledala s uspokojením, že hodnota letošní zásilky byla stejně dobrá jako loni a že náš literární překlad naprosto neskomírá, i když jí to opět připravilo bezesné noci a složité rozhodování, protože nadprůměrných překladů bylo zase mnohem víc, než kolik jich podle stanov soutěže lze odměnit.

S povděkem jsme se dozvěděli o pokračujícím díle dosavadních laureátů Jungmannovy ceny: dva rozměrné překlady vydal Vratislav Slezák, Jiří Našinec přispěl novým překladem Hugo-va románu *Muž, který se směje* (Odeon), jehož potřebnost je tentokrát zcela nepochybná. Další výtečný překlad z maďarštiny přidal Robert Svoboda (román *Nemajetní* od Szilárda Borbélyho, vyd. rovněž Odeon). Anežce Charvátové vyšel v nakladatelství Fra objemný překlad románu kubánského spisovatele Guillerma Cabrery Infanteho *Tři truchliví tygři*. Josef Rauwolf vydal překlad beatnického románu Johna Clellona Holmese *Jed!* (Argo). Petr Zavadil nepřidal žádný český překlad, ale překládal do francouzštiny poezii Bohdana Chlábce. Věra Koubová vydala v nakladatelství Rubato knihu Huga Balla *Flametti aneb o dandyismu chudých*. Jiří Josek přidal další ze svých překladů

shakespearovských, *Jindřicha V.* a komedii *Marné lásky snaha*. Kateřina Vinšová se podílela na překladu esejů Umberta Eca *Od hlouposti k šílenství* (Argo) a spolu s Jiřím Pelánem také na vydání Pirandellových her v edici Divadelního ústavu. Jiří Pelán sám vydal krátký román Leonarda Sciasci *Zmizení Ettore Majorany* (Triáda).

Také letos jsme se rozhodli ocenit alespoň pochvalnou zmínkou ty překladatele, jejichž díla prošla do posledního výběru, ale na něž už tvůrčí prémie nezbyla. Je to výraz našeho uznání i radosti, že náš překlad dál vzkvétá a také rok 2016 to bohatě dokázal.

Do posledního kola soutěže o Jungmannovu cenu tedy vedle odměněných postoupili také tito překladatelé:

- Tomáš Dimter (Klaus Modick: *Koncert bez básníka*, Host)
- Lada Hazaiová (Mariana Enriquezová, *Co nám obeň vzal*, Host)
- Alice Hyrmanová McElveen (Sara Baumeová: *Jasno lepo podstín zhyňa*, Odeon)
- Zuzana Josková (Dorothy Allisonová, *Parchant z Jižní Karolíny*, Romeo)
- Pavλίna Krámská (Wu Ming-yi: *Muž s fasetovými očima*, Mi:lu)
- Dominika Křest'anová (Affinity Konarová: *Mischling*, Odeon)
- Anna Křivánková (Takaši Hiraide, *Kočičí host*, Host)
- Veronika Lásková (Marilynne Robinsonová, *Domov*, Leda)
- Jan Levora (Edogawa Rampo: *Zradlové peklo*, Argo)
- Martina Neradová (Eleanor Cattonová, *Nebeská tělesa*, Argo)
- Eva Pátková (Gregor von Rezzori, *Paměti antisemity*, Argo)
- Magdaléna Potočňáková (Howard Jacobson: *Šajlok, to jsem já* (Práh)
- Jana Zoubková (Stefan Zweig, *Zmatení citů*, Odeon)

Teď mi, vážení a milí, dovolu,te, abych se věnoval tomu hlavnímu, totiž symbolickým palmám vítězství a věnění pomyslým vavřínem.

První na řadě bývá uznání, které by se mělo klenout nad časem a nad celým lidským dílem: tomuto účelu slouží především Státní cena, Obec překladatelů má pro to instituci skromnější a ryze čestnou, které říkáme Síň slávy.

V letošním roce se porota rozhodla jmenovat do Síně slávy hned dva naše velké překladaatele, kteří svým dílem stále utvářejí naši kulturu, i když osudy jejich překladů jsou velmi odlišné.

První z nich překládal autory anglické a americké, od starého Thackeraye až po moderní velikány jako Melville, Henry James, Maugham, Hemingway, Steinbeck a naše starší současníky, Capoteho, Styrona, Cheevera, Johna Irvinga, celkem na padesát podstatných titulů. Více než čtvrtstoletí přednášel anglickou a americkou literaturu na pražské filosofické fakultě a sám řadu

mladších překladatelů zformoval. Závažné je i jeho dílo literárněkritické: to na své souborné zpracování a vydání dosud čeká. Od poloviny 80. let publikoval také vlastní dílo literární, především povídkové. Jeho překladatelské dílo je až na výjimku Forsterova románu *Maurice*, vydaného po dlouhém pobytu v šuplíku roku 2005, uzavřeno od poloviny 90. let. V jednom rozhlasovém interview si překladatel stěžoval, že nedostával žádné nabídky, které by ho dostatečně zaujaly. Porota Jungmannovy ceny má za to, že toto mimořádné překladatelské dílo zůstane ještě dlouho živou oporou našeho literárního vědomí, a přestože se on sám kvůli svému zdravotnímu stavu mezi nás dostavit nemůže, rádi mu přes těch pár pražských střech posíláme vzkaz úcty, uznání a vděčnosti.

Tím překladatelem, spisovatelem, literárním vědcem a pedagogem je **Radoslav Nenadál**.

Kolem padesáti vydaných překladů, tentokrát z němčiny, má na svém kontě také druhý z našich letošních adeptů Síně slávy, takže byste nečekali, že je mu teprve jedenadvacet let: narodil se totiž 29. února, a proto jsou mu jedním rokem naše roky čtyři. Jungmannovu cenu získal už v roce 2003, za dovršený monumentální překlad Souborného díla Hermanna Hesseho, je také laureátem Státní ceny za překlad. Vedle Hesseho mu slouží ke cti překlady dalších velkých autorů německého jazyka – např. Kleista, Meyrinka, Döblina, Dürrenmatta, Bölla, Thomase Bernharda nebo Handkeho. Vzhledem k jeho věku nás neudiví, že v překladatelském díle dál mocně pokračuje, což dokládají hned dvě překladové „klády“ publikované v minulém roce, totiž nový překlad Mannovy *Čarovné hory* (Mladá fronta) a první díl objemného životopisu *Kafka – Rané roky*, jehož autorem je Reiner Stach (Argo). Jistě uznáte, že nemůže být lepší příležitost, kdy pozvat do překladatelské síně slávy

Vratislava Jiljího Slezáka.

První na řadě mezi tvůrčími oceněními je tradičně *Prémie Tomáše Hrácha*, určená mladým překladatelům do 34 let. V letošním roce ji získává

Michal Švec za překlad autobiografické knihy finského básníka Pentti Saarikoskiho *Dopis pro mou ženu* (vydal dybbuk).

Jde o text dobře reprezentující bouřliváckou avantgardu 60. let, doby sexuální revoluce a bohémství inspirovaného především beatnictvím. Dílo chce být spontánním záznamem všedního dění během básníkova pobytu v Dublinu, popisuje jeho potloukání po městě, především po barech a hospodách, také velmi otevřeně rekapituluje jeho dosavadní velmi rušný milostný život a neutuchající sexuální motivaci, ve chvíli, kdy je toto osvobození na pořadu dne. Z literárního hlediska je podstatný dynamický spád díla, a ten se překladateli podařilo velmi dobře vystihnout, přitom zachází s textem pečlivě a uctivě, zároveň ho však vzhledem k jeho syrovosti a obnaženosti

velmi vhodně nadržuje v rovině spisovného výrazu, který je vlastní originálu a je tam na rozdíl od češtiny funkční, ale dává mu hovorovou podobu, která dynamiku správně posiluje. Překlad se tak jeví jako jazykově citlivý a dobře promyšlený, neotřelý v jednotlivých řešeních a celkově nenucený a přirozený.

Porota se rozhodla udělit *šest tvůrčích ocenění*. Získávají je:

Zuzana Augustová za překlad autobiografického románu Fritze Zorna *Mars* (Havran)

Švýcarský germanofonní autor této jediné knihy v ní podává zdrcující autobiografickou analýzu lživých životních způsobů, v nichž byl jako výhonek bohatého curyšského měšťanstva vychován, až mu faleš věčně předstíraného štěstí a harmonie znemožnila lidsky žít. Analýza často vyústí v podstatné filosofické zamyšlení a nakonec vystihuje stav nesmiřitelného rozporu a „války“ mezi společenským řádem světa a jedincem, který je nucen prozívat do své smrtelné podstaty (odtud název knihy). Náročnost překladu tkví hlavně v té analytické jemnosti a přesnosti, která vyžaduje od překladatele krajní pozornost, citlivost k pojmenování vnitřních stavů a pocitů, ale také smysl pro skrytou dramatickост příběhu: tyto kvality překladatelka osvědčila brilantně a vytvořila plnohodnotnou českou verzi tohoto důležitého díla.

Magda de Bruin Hüblová za překlad románu Doly de Jongové *Pole je tento svět* (Pistorius a Olšanská).

Dola de Jongová byla nezaslouženě opomíjenou nizozemskou spisovatelkou, teprve od nedávna znovuobjevovanou. Překlad jejího vrcholného románu reaguje velmi pohotově na tuto rehabilitaci. Představuje z mnoha důvodů práci náročnou a složitou. Děj knihy se odbývá v Maroku, navíc v prostředí společensky i jazykově velmi různorodém. První velkou obtíž je tedy ujasnění a převod reálií. Překlad je však obtížný hlavně stylisticky: střídají se v něm různé „fokalizátory“, z jejichž perspektivy je příběh podáván, často také děti, a každý z nich má svůj osobitý výraz. Překladatelka převedla dílo s mimořádným jazykovým a stylistickým zdarem, přitom pečlivě a věrně, češtinou plně přirozenou.

Martina Knápková za překlad povídkové knihy Eudory Weltyové *Zlatá jablka* (Argo)

Dílo je patrně nejvýznamnější povídková kniha americké jižanské autorky. Sedm povídek sbírky tvoří komponovaný celek, spojený místem děje, jižanským městečkem, i řadou postav, jejichž příběhy ve výsecích skládají posoupnou historii městečka v první polovině století, opakují se v nich stejné motivy, mající často podobu prchavého detailního vjemu dokreslujícího situaci. Autorce jde o to, vytvořit až jakousi organickou tkáň, tisícovým způsobem vnitřně provázaný celek; její prózy se vyznačují složitou obrazností i dost svébytným jazykem, jsou také nasyceny množstvím kulturním narážek, které je pro adekvátní překlad potřeba pochopit. Překladatelka se

úkolu převést do češtiny autorčin hutný obraz světa i její hutný styl zhostila přesvědčivě a obohatila naše čtenáře o podstatné dílo světové literatury.

Lucie Mikolajková za překlad románu Ryana Gattise *Šest dní hněvu* (Host)

Jde o americký román s výrazným sociálním a politickým podtextem, zakládajícím se na skutečných událostech. 29. dubna 1992 vynesl losangeleský soud osvobozující verdikt nad třemi policisty, kteří použili nepřiměřené násilí při zatýkání černochoa Rodneyho Kinga a málem ho zabili. Vzápětí vypukly rasové bouře, jež obrátily město vzhůru nohama. Policie pak neměla v tak obrovské aglomeraci sílu řešit ani každodenní kriminalitu. Nastalého chaosu využily hispánské gangy k vyřizování starých účtů. Na pozadí pouličních nepokojů líčí Ryan Gattis jejich krvavou válku očima a jazykem celkem sedmnácti vypravěčů – vesměs mladistvých gangsterů, ale i zdravotní sestry, korejského prodavače či hasiče. Vzniká tak barvitá, dramatická a zároveň naturalistická mozaika, která se čte jedním dechem. Překladatelka Lucie Mikolajková skvěle zvládla obtížný hovorový a slangový jazyk gangsterů, narkomanů či sprejerů a Gattisův napínavý román suverénně převedla do šťavnaté, výrazově bohaté češtiny.

Magdalena Štulcová za překlad románu Ralpa Dutliho *Poslední cesta Chaima Soutina* (Archa)

Švýcarský, německy píšící autor ve svém románu rekapituluje život jednoho z největších malířů 20. století, a to ze základní situace jeho dlouhé agónie, během níž je smýkán po francouzských silničkách, aby se dostal do okupované válečné Paříže, kde by ho měli operovat. K pojetí takového díla, které spojuje docela přesnou a mnohdy otřesnou látku s komentáři silně lyrickými, pokoušejícími se zřejmě postihnout vnitřní rozpoložení hrdiny, ale působícími někdy až jako vata, lze mít výhrady, nesporná je však mnohostranná obtížnost takového textu. Jak píše posuzovatel, „autorův jazyk je vedle hutných pasáží zároveň plný jemností, průzračných záchvěvů, produchové fantasknosti. Přetlumočit tuto pestrost a delikátní odstíněnost se může podařit jen hluboce vnímavému a inspirovanému překladateli.“ Překlad Magdaleny Štulcové se podle názoru poroty nebezpečně blíží dokonalosti.

Jarka Vrbová za překlad románu Roye Jacobsena *Bílý oceán* (Pistorius a Olšanská)

Dílo norského autora má při strohosti, eliptičnosti a jisté baladické drsnosti svého výrazu i při nevelkém rozsahu účinek až monumentální, který jen přidává na síle příběhu rozehrávajícimu v drsném přírodním prostředí ovládaném extrémními živly – na malém ostrově blízko polárního kruhu – základní dramata lidského osudu: válečnou krutost, těžký boj o přežití, utrpení a nesnadné přežívání lásky a lidskosti vůbec. Autorův postup, vyhýbající se emocím, kladl na překladatelku velké nároky, které někdy není snadné postřehnout: musela zachovat kázeň, nepřibarvovat text příznakovostí či dointerpretováním, přitom nepropást občasný záblesk básnického obrazu, a

úspornými prostředky dosáhnout stejné kondenzované síly, jakou má originál. Vedle toho se překladatelka musela vyrovnat s nesamozřejmou terminologií souvisící s rybolovem, mořem, ostrovním hospodařením, a konečně i s nářečními prvky v dialozích. Výsledkem překladatelčiny suverénní práce je dílo, které čtenáře uchvátí a ohromí stejně jako originál.

Jungmannovu cenu za překlad publikovaný v roce 2016 získává

Josef Forbelský za překlad románu Miguela de Cervantese y Saavedry *Persiles a Sigismunda* (Academia).

Josef Forbelský, jeden z našich nejvýznamnějších překladatelů ze španělštiny, se vrátil k překladu po delší odmlce, během níž se věnoval hlavně svým akademickým povinnostem, ať už na pražské filosofické fakultě, nebo na univerzitách v Madridu, Barceloně, Valladolidu či Pamploňe. Jeho nejnovější překlad vyplňuje výraznou kulturní mezeru a zprostředkovává čtenáři Cervantesův pozdní, rozsáhlý, na první pohled dobrodružný, ale také *manýristický* román. Je to dílo v mnoha ohledech zvláštní, autor je dokončil jen několik dní před svou smrtí a pokládal je za svůj vrcholný výtvor – v čemž mu čtenáři neuvěřili. V posledních letech se však zájem o toto dílo oživil, a Forbelského český překlad tedy přichází včasně.

Četba románu v originále není snadná. Vyprávěný příběh je spletitý, jeho kompozice mnohdy nepevná a jazyk odpovídá renesančnímu odkazu na antické klasiky, ale také barokní obraznosti a stylistické ornamentálnosti, v té době stále přítomnějším. Český překlad musí samozřejmě tuto složitost, jistou rozháranost a vposled i autorovu pozdní kulturní ambici odrážet, a Forbelského práce, výsledek důkladné a poučené textové a interpretační analýzy Cervantesova posledního díla, je nárokům originálu plně práva. Jeho nemalý přínos spočívá i v tom, že českým čtenářům umožňuje seznámit se důvěrně s literárním typem, se kterým dosud nemají velkou zkušenost.

Drazí přátelé, můj dnešní výstup je takřikajíc *ten tam*, ale vy zůstaňte ještě chvíli *tí tu*, protože nás jako obvykle čeká potěšení vyslechnout si ukázkou z vyznamenaného překladu.